

SUN'IY INTELEKTNING INGLIZ TILINI O'RGANISHDAGI IMKONIYATLARI VA SAMARADORLIGI

Ibrohim Athamjon Abduvaliyev

Xorijiy tillar va kompyuter fanlari va sun'iy intellekt kafedrası,

Shaoxing universiteti, Zhejiang, Xitoy.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22748918>

Annotatsiya. Mazkur maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining ingliz tilini o'rganish jarayonidagi imkoniyatlari, afzalliklari va ta'lim samaradorligiga ta'siri tahlil qilinadi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi xorijiy tillarni o'qitish va o'rganishning an'anaviy usullarini yangi pedagogik yondashuvlar bilan boyitmoqda. Xususan, sun'iy intellekt asosidagi platformalar o'quvchilarga individual ta'lim yo'nalishini shakllantirish, grammatik va leksik xatolarni aniqlash, talaffuzni takomillashtirish, nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirish hamda yozma topshiriqlarni tahlil qilish imkonini bermoqda. Maqolada sun'iy intellektning ingliz tilining tinglab tushunish, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan.

Shuningdek, AI texnologiyalaridan foydalanishning ta'lim jarayonidagi cheklovlari, xususan, noto'g'ri axborot, texnologiyaga haddan tashqari bog'lanish, akademik halollik va ma'lumotlar xavfsizligi kabi masalalar ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari sun'iy intellektidan metodik jihatdan to'g'ri va maqsadli foydalanish ingliz tilini o'rganish samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ingliz tili, xorijiy til, raqamli ta'lim, til o'rganish, kommunikativ kompetensiya, individual ta'lim, chatbot, avtomatlashtirilgan baholash, zamonaviy pedagogika.

Abstract. This article examines the opportunities and effectiveness of Artificial Intelligence in English language learning. The rapid development of digital technologies has introduced new approaches to foreign language education and expanded the possibilities of traditional teaching methods. AI-powered educational tools can provide personalized learning, identify grammatical and lexical errors, improve pronunciation, facilitate conversational practice, and support writing development. The article analyzes the role of Artificial Intelligence in developing the four major language skills: listening, speaking, reading, and writing. It also discusses the main challenges associated with AI-assisted language learning, including inaccurate information, excessive technological dependence, academic integrity, and data privacy. The study demonstrates that the purposeful and pedagogically appropriate use of Artificial Intelligence can increase learners' opportunities for practice, provide immediate feedback, and contribute to more flexible and individualized English language education.

Keywords: Artificial Intelligence, English language, foreign language learning, digital education, language learning, communicative competence, personalized learning, chatbot, automated assessment, modern pedagogy.

Аннотация. В статье анализируются возможности и эффективность использования искусственного интеллекта в процессе изучения английского языка.

Стремительное развитие цифровых технологий способствует внедрению новых подходов в систему обучения иностранным языкам. Инструменты на основе искусственного интеллекта позволяют индивидуализировать процесс обучения, выявлять

грамматические и лексические ошибки, совершенствовать произношение, моделировать коммуникативные ситуации и оказывать поддержку при выполнении письменных заданий.

В статье рассматривается роль искусственного интеллекта в развитии навыков аудирования, говорения, чтения и письма. Особое внимание уделяется преимуществам персонализированного обучения и возможности получения мгновенной обратной связи.

Наряду с преимуществами рассматриваются проблемы достоверности информации, чрезмерной зависимости от технологий, академической добросовестности и защиты персональных данных. Делается вывод о том, что грамотное и целенаправленное использование искусственного интеллекта может существенно повысить эффективность изучения английского языка.

Ключевые слова: *искусственный интеллект, английский язык, изучение иностранного языка, цифровое образование, языковые навыки, коммуникативная компетенция, персонализированное обучение, чат-бот, автоматизированная оценка.*

XXI asrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimining mazmuni va metodikasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, xorijiy tillarni o'qitish va o'rganish jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish tobora kengayib bormoqda.

Bugungi kunda elektron lug'atlar, mobil ilovalar, videodarslar, onlayn ta'lim platformalari va virtual kommunikatsiya vositalari bilan bir qatorda sun'iy intellekt texnologiyalari ham til ta'limining muhim vositalaridan biriga aylanmoqda.

Sun'iy intellekt insonning ayrim intellektual faoliyatlarini kompyuter tizimlari yordamida amalga oshirish imkonini beruvchi texnologiyalar majmuasidir. Tabiiy tilni qayta ishlash, mashnaviy o'rganish va generativ modellar rivojlanishi natijasida sun'iy intellekt til o'rganish jarayonida bevosita suhbatdosh, maslahat beruvchi, tahrirchi va mashq yaratish vositasi sifatida foydalanilmoqda.

Ingliz tili xalqaro muloqot, ta'lim, fan, texnologiya, biznes va madaniyat sohalarida keng qo'llanilishi sababli uni samarali o'rganish zamonaviy shaxs uchun muhim kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Biroq ingliz tilini o'rganishda o'quvchilarning individual ehtiyojlari, til darajasi, o'zlashtirish sur'ati va psixologik xususiyatlari turlicha bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan, sun'iy intellektning individual ta'lim imkoniyatlari alohida ahamiyat kasb etadi.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'limdagi asosiy afzalliklaridan biri — foydalanuvchi bilan interaktiv muloqot qila olishidir. An'anaviy dars jarayonida o'qituvchi bir vaqtning o'zida ko'plab o'quvchilarning individual ehtiyojlariga to'liq javob bera olmasligi mumkin. AI asosidagi tizimlar esa foydalanuvchining javoblarini tahlil qilib, unga mos topshiriqlarni shakllantirish imkoniyatiga ega.

Masalan, ingliz tilini boshlang'ich darajada o'rganayotgan foydalanuvchiga sodda gap tuzilmalari va kundalik so'zlar asosida mashqlar berilishi mumkin. Yuqori darajadagi foydalanuvchi uchun esa akademik lug'at, murakkab grammatik konstruksiyalar va professional muloqotga oid topshiriqlar taklif etiladi.

Shunday qilib, sun'iy intellekt standartlashtirilgan ta'limdan individual ta'lim modeliga o'tishga yordam beradi.

Ingliz tilini o'rganishda eng muhim ko'nikmalardan biri — og'zaki nutqdir. Til o'rganuvchi grammatik qoidalarni yaxshi bilishi mumkin, biroq real muloqotda fikrini erkin ifodalashda qiyinchilikka duch kelishi ehtimoli mavjud.

Sun'iy intellekt asosidagi chatbotlar va ovozli tizimlar o'quvchiga doimiy ravishda ingliz tilida suhbatlashish imkonini beradi. Foydalanuvchi kundalik hayot, ta'lim, kasb, sayohat, san'at yoki boshqa mavzularda suhbat olib borishi mumkin.

Masalan, AI quyidagi kommunikativ vaziyatlarni modellashtirishi mumkin:

- ishga kirish bo'yicha suhbat;
- mehmonxonada muloqot;
- aeroportdagi suhbat;
- universitetdagi akademik munozara;
- do'stlar o'rtasidagi kundalik suhbat;
- ommaviy nutq va taqdimot.

Bunday mashqlar o'quvchining ingliz tilida fikrlash va tezkor javob berish qobiliyatini rivojlantiradi.

Ayniqsa, real suhbatdan uyaladigan yoki xato qilishdan qo'rqadigan o'quvchilar uchun sun'iy intellekt bilan muloqot qilish nisbatan qulay mashq muhiti yaratishi mumkin.

Ingliz tilining talaffuz tizimi o'zbek tilidan sezilarli darajada farq qiladi. Ayrim tovushlar, urg'u va intonatsiya shakllari til o'rganuvchilar uchun qiyinchilik tug'dirishi mumkin.

Sun'iy intellekt asosidagi nutqni aniqlash texnologiyalari foydalanuvchining talaffuzini tahlil qilish va ayrim xatolarni ko'rsatish imkonini beradi. Bu esa o'quvchiga talaffuzini muntazam nazorat qilish imkoniyatini yaratadi.

Bundan tashqari, AI yordamida turli darajadagi tinglab tushunish materiallarini yaratish mumkin. Masalan, boshlang'ich darajadagi o'quvchiga sekinroq va sodda nutq, yuqori darajadagi o'quvchiga esa tabiiy tezlikdagi murakkab dialoglar berilishi mumkin.

Natijada tinglab tushunish ko'nikmasini bosqichma-bosqich rivojlantirish imkoniyati paydo bo'ladi.

Yozma nutq ingliz tilini o'rganishning murakkab yo'nalishlaridan biridir. O'quvchilar ko'pincha grammatik, imloviy, leksik va uslubiy xatolarga yo'l qo'yadilar.

Sun'iy intellekt vositalari matnni tahlil qilib, xatolarni aniqlash va ularni tuzatish bo'yicha tavsiyalar berishi mumkin. Bundan tashqari, AI foydalanuvchiga gap tuzilishi, so'z tanlovi va matnning mantiqiy izchilligi bo'yicha tavsiyalar taqdim etadi.

Masalan, o'quvchi ingliz tilida esse yozgandan so'ng, AI yordamida quyidagilarni tekshirishi mumkin:

- grammatik xatolar;
- noto'g'ri so'z birikmalari;
- imlo;
- tinish belgilari;
- gaplarning mantiqiy bog'lanishi;
- akademik uslub.

Biroq bu imkoniyatdan foydalanishda muhim pedagogik tamoyilga amal qilish kerak: AI o'quvchining o'rniga butun matnni yaratib bermasligi, balki uning mustaqil yozish qobiliyatini rivojlantirishga yordam berishi lozim.

Ingliz tilini mukammal o'zlashtirish uchun yetarli lug'at boyligiga ega bo'lish muhimdir. Sun'iy intellekt yangi so'zlarni kontekstda o'rganishga yordam beradi.

AI yordamida foydalanuvchi yangi so'zning:

- ma'nosini;
- talaffuzini;
- sinonim va antonimlarini;
- so'z turkumini;
- kollokatsiyalarini;
- turli kontekstdagi qo'llanishini o'rganishi mumkin.

Bundan tashqari, sun'iy intellekt ma'lum bir mavzu bo'yicha individual lug'at ro'yxatini yaratishi mumkin. Masalan, "theatre", "medicine", "economics", "education" yoki "business" kabi sohalarga oid maxsus terminologiyani o'rganish mumkin.

Ingliz tili grammatikasining murakkabligi ko'plab o'quvchilarga qiyinchilik tug'diradi.

Zamonlar, artikllar, predloglar, modal fe'llar va shart gaplar kabi mavzularni o'zlashtirish muntazam mashqni talab qiladi.

Sun'iy intellekt o'quvchining xatolarini tahlil qilib, aynan uning zaif tomonlariga mos mashqlar yaratishi mumkin.

Masalan, o'quvchi Present Perfect va Past Simple zamonlarini tez-tez chalkashtirsa, AI ushbu ikki grammatik shaklni taqqoslashga qaratilgan qo'shimcha topshiriqlar yaratadi.

Bu yondashuv individual kamchiliklarni aniqlash va ularni maqsadli ravishda bartaraf etishga yordam beradi.

Sun'iy intellektning ingliz tilini o'rganishdagi samaradorligini bir nechta mezonlar orqali baholash mumkin.

Mezon	An'anaviy yondashuv	AI yordamidagi yondashuv
Individual yondashuv	Cheklangan	Yuqori
Tezkor fikr-mulohaza	Har doim ham mavjud emas	Deyarli darhol
Mustaqil mashq	Vaqt bilan cheklangan	Istalgan vaqtda
Suhbat amaliyoti	Guruh yoki o'qituvchiga bog'liq	Doimiy mavjud
Xatolarni tahlil qilish	O'qituvchi tomonidan	Avtomatlashtirilgan yordam
Materialni moslashtirish	Cheklangan	Yuqori
O'quvchi tezligiga moslashish	Qisman	Yuqori

Mazkur taqqoslash sun'iy intellekt an'anaviy ta'limning o'rnini to'liq egallashi kerak degani emas. Aksincha, uning asosiy afzalligi mavjud ta'lim jarayonini qo'shimcha imkoniyatlar bilan boyitishdan iborat.

Til o'rganish jarayonida psixologik omillar ham muhim ahamiyatga ega. Ayrim o'quvchilar auditoriya oldida gapirishdan, xato qilishdan yoki boshqalarning tanqididan qo'rqishi mumkin.

AI bilan individual muloqot qilish esa bunday psixologik to'siqlarni qisman kamaytirishi mumkin. Foydalanuvchi bir xil mashqni bir necha marta takrorlashi, savollar berishi va xatolarini qayta ko'rib chiqishi mumkin.

Bu jarayon o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga yordam beradi.

Sun'iy intellektning ko'plab afzalliklariga qaramay, undan foydalanishda bir qator muammolar mavjud.

Birinchidan, AI har doim ham mutlaq to'g'ri ma'lumot bermaydi. Shu sababli o'quvchi taqdim etilgan ma'lumotni tanqidiy baholashi kerak.

Ikkinchidan, texnologiyaga haddan tashqari bog'lanish o'quvchining mustaqil fikrlash va muammoni o'zi hal qilish qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Uchinchidan, akademik halollik masalasi mavjud. Talaba AI tomonidan yaratilgan tayyor matnni o'zining mustaqil ishi sifatida taqdim etmasligi kerak.

To'rtinchidan, shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizligi muhim masalalardan biridir. Ta'lim jarayonida foydalaniladigan platformalar ma'lumotlarni qanday yig'ishi va saqlashiga e'tibor qaratish zarur.

AI texnologiyalarining rivojlanishi o'qituvchining ahamiyatini kamaytirmaydi. Aksincha, o'qituvchining vazifalari yanada murakkablashadi.

O'qituvchi:

- mos AI vositalarini tanlashi;
- o'quvchilarga undan to'g'ri foydalanishni o'rgatishi;
- AI yaratgan materiallarni tekshirishi;
- o'quvchining mustaqil fikrlashini rag'batlantirishi;
- kommunikativ va ijodiy faoliyatni tashkil etishi lozim.

Shu sababli kelajakdagi ingliz tili ta'limining eng samarali modeli inson va sun'iy intellekt hamkorligiga asoslangan model bo'lishi mumkin.

Sun'iy intellekt zamonaviy ingliz tili ta'limining imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirayotgan texnologik vositalardan biridir. Uning yordamida o'quvchilar individual ta'lim yo'nalishiga ega bo'lish, grammatik va leksik xatolarini aniqlash, talaffuzini takomillashtirish, ingliz tilida suhbatlashish va yozma nutqini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Tadqiqot tahlili shuni ko'rsatadiki, sun'iy intellektning eng muhim afzalliklari — individual yondashuv, tezkor fikr-mulohaza, doimiy mashq qilish imkoniyati va ta'lim materiallarini o'quvchining darajasiga moslashtirishdir.

Shu bilan birga, AI texnologiyalaridan foydalanish o'quvchining mustaqil fikrlashi va ijodiy qobiliyatini cheklamasligi kerak. Sun'iy intellekt tayyor javob beruvchi vosita sifatida emas, balki bilim olishni qo'llab-quvvatlovchi pedagogik yordamchi sifatida qo'llanilganda yuqori samaradorlikka erishish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt ingliz tilini o'rganish jarayonini yanada interaktiv, individual, qulay va moslashuvchan qilish imkonini beradi. Biroq uning samaradorligi texnologiyaning o'ziga emas, undan qanday metodik va pedagogik maqsadda foydalanilishiga bog'liq. O'qituvchi tajribasi va sun'iy intellekt imkoniyatlarining uyg'unligi kelajakda ingliz tili ta'limining sifatini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Chapelle, C. A. (2001). *Computer Applications in Second Language Acquisition*. Cambridge University Press.
2. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning*. Center for Curriculum Redesign.

3. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education*. Pearson.
4. UNESCO. (2023). *Guidance for Generative AI in Education and Research*. UNESCO.
5. OECD. (2021). *AI and the Future of Skills*. OECD Publishing.
6. Warschauer, M., & Healey, D. (1998). Computers and language learning: An overview. *Language Teaching*, 31(2), 57–71.
7. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16, 39.
8. Godwin-Jones, R. (2018). Using mobile technology to develop language skills and cultural understanding. *Language Learning & Technology*, 22(3), 1–17.
9. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
10. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education.